

La Veu del Diumenge

suplement gràfic de «La Veu de Catalunya»

Any 1

Barcelona, 8 juliol 1934

Núm. 10

Aquest suplement no pot ésser venut separatament de «La Veu de Catalunya»

Preu conjunt, 20 cts.

SANT SEBASTIA CATALUNYA MONUMENTAL I PINTORESCA

...Em veig a setze o disset anys, a l'època que hi hagué tanta grip i la Universitat hagué de tancar. Vaig passar tota la tardor i part de l'hivern a Palafrugell. Havent dinat, sortia a passejar. Solia pujar a Sant Sebastià. Va ésser en el curs d'aquestes passejades que em sortí a fora la miserable vocació que tinc d'escriptor. Era molt jove, i totes les pròpies formes mentals eren d'adolescent. Tenia una tendència al somni, a la meravella, als estats d'embadaliment. El vol d'un ocell em feia quedar parat. La contemplació d'uns conreus amb oliveres podia abstruir-me fins a fer-me sentir l'esponjament dels pulmons en respirar i el martellet fantàstic i angoixant del cor. Altres vegades anava a seure, solitari, davant de la mar i mig tancava els ulls pensant en la seva eternitat. Era una cara a mig formar, amb el borbiscol del pèl moixí, que anava errant.

No era pas que veies nimfes a darrera dels arbres. De nimfa no n'he vista mai cap. Era que descobria el món exterior. Tots portàvem llavors al costat, sense necessitat d'ésser massa sensibles, la presència de la mort. La malaltia feia estralls, es morien els amics més cars, les cases eren plenes de malalts. Potser tots estàvem una mica enfibrats. Fou probablement la lucidesa que provoca a estones la por de morir, que em féu veure la meravella que tenia al davant. Feia un temps clar, hi havia una llum ideal. Trobava a la terra punts de repòs, recolzades de calma, corbes d'abundància que em produïen una inefable i plena sensació de salut i de seguretat. La carretera de Sant Sebastià esdevingué un pretext de magnífics descobriments quotidians. Un dia, sense saber com, em vaig trobar amb un llapis i un quadern a la mà. Vaig començar a posar adjectius darrera de cada pineda, de cada camp, de cada tros de mar. Vaig tractar d'escriure els sentiments que em produïa la visió de la terra diversa i de la blava mar escampada. Cada vegada que començava aquests exercicis estava dominat per una eufusió ideal. No m'enamoraré mai tant de cap deesa, ni de cap melodia, com en vaig enamorar d'aquelles coses. Encegat, vaig arribar a suposar que serien de possessió fàcil. Pobre de mi! De vegades a mig escriure la primera ratlla ja esquinçava el paper. Ho tornava a provar... Hi tornava encara. El neguit de la temptativa, una successió d'estats de joia aparent i de desesperança real m'emplenaven les tardes. Era que ja estava tocat per la fallera pueril i ridícula d'aquest ofici amarg.

No sé pas si podré veure mai més aquest paisatge amb la puresa d'aquells anys passats. Quan s'ha escrit durant deu anys, dia per dia, el plec professional és massa fort. Hom ha de fer un esforç terrible per no veure el món en forma d'articles. Però encara sento la vivor d'aquest paisatge. Contemplant-lo, veig que l'ordre que hi ha posat el pas de generacions incomputables em dona una idea d'elegància folgada i natural. Contemplo Boet, ara a la tardor. És el tros de terra que m'agrada més de tot el que he vist mai. És un paratge de conreus, de vinyes, d'oliveres, que no tindria res de l'altre món si per sobre no hi passessin les corbes més dolces, més delicades, més vives, més sensibles que es poden somniar. La gent verema, i les vinyes es van assecant i daurant. Les primeres pluges han polit el verd de l'alfals i esparceta. Els llaurats tenen colors primitius i brutals. Els ocells volen aplegats sobre les figueres exhaustes. El to general és d'argila, però poseu-hi a sobre els calius i brases dels cepes, els mil colors del verd poma dels camps, les clarors antigues i suaus de l'olivera. És una tapissaria terrenal, clara i serena, emmarcada per pins, d'una rusticitat policromada, ideal. A cada tros hi ha una caseta emblanquinada, un pou, un safareig per al sulfat. Potser n'hi ha un centenar... A sobre navega, en aquesta hora fina i encantada de la tarda, un núvol blanc que deixa una ombra rosada i errant.

En un punt de la carretera anomenat Les Pasteres, les coses es compliquen. La visió esdevé paronàmica, vull dir que els sentits, a davant, s'hi desfan. Es veu molta terra i la mar. És un punt per badar a cor que vols. Hi ha, davant, els plans de Palafrugell, la vila que fumeja. Més enllà de la vila hi ha molta geografia, però no es veu pas. Això fa que en dies clars el campanar pairal es retall, sobre el Canigó enorme, llunyà i nevat. A ponent, es veuen Les Gavarres i, a migdia, la mar fins cap a Tossa, endins de l'horitzó vague i dilatant. Després de Les Pasteres la carretera fa un llaç — cinta llanca entre els pins — i hom arriba a Sant Sebastià, que és el punt més gloriós de Catalunya, l'angle més recte que en aquest país fan la terra i la mar.

Es una ermita que, sense ésser alta, està voltada d'infiní. És una casa gran, feta per paletes del segle XVIII, de formes dolces, amb un gran pati interior graciós i desdi-

El Monestir de Poblet tal com estava a principis del segle passat, abans que el funest any 1835 hagués iniciat la destrucció del monument. Actualment en curs de rsetauració, és un lloc de peregrinatge obligat per a tots els catalans que estimen la terra i la seva història

(Reproducció facilitada per l'Arxiu Històric de la Ciutat.)

LA SETMANA POLITICA

La qüestió de Catalunya, o més ben dit l'actitud de rebellia en què s'ha col·locat la Generalitat davant el fall del Tribunal de Garanties anul·lant la llei de conreus, ha estat encara el tema d'aquesta setmana. El conflicte fa, doncs, un mes que dura. El dime-

buiat. Davant la porta, mirant a sol ixent, a la dreta, hi ha una creu de terme; a l'esquerra, un camí de xiprers retallats. S'hi entra pujant tres esglaons amb tot el panorama a darrera l'esquena. L'arc de l'entrada us fa sentir, com els grans arcs clàssics, una glopada d'immensitat. Travesseu el pati i sortiu a un terrat sobre la mar que té una vista de les més romàntiques que hi ha. És una vista que si heu vingut aquí per dinar us fa donar crits de joia, us exalta fins al paroxisme culinari i sensual. Si hi veniu només per mirar, la melodia d'aquest món us agafa, els sentits se us afliuixen, us surten uns ulls de peix i el cor se us en va. Les dones torcen dolçament el coll, se'ls allarga el nas i posen la gaita de setí sobre el pit de l'amor. ¿Qui podria resistir seriosament la contemplació de la mar a Sant Sebastià? És un paratge d'unes mides diferents de les mides dels homes, inhumà.

Ara és difícil d'ésser sol a Sant Sebastià. És un lloc de turisme, i, per tant, sempre hi ha algú que hi arrossega la medulla voraç. Fa deu anys, no hi havia ningú fora dels ermitans que feien foc a la llar. Hi entràveu, us passejàveu per la casa sola com si fos un castell encantat. El vent somicava a les finestres, a les portes, als teulats. Tocava el bronze de les campanes, les quals feien un soroll llunyà. Sortíeu al terrat i veïeu un vaixell que tangujava ridículament, en mig de la immensitat. Irresistible, fugia del terrat amb els punys tancats. Solia asseure'm llavors als esglaons de la porta o entrava a l'església solitària. Obria un finestro que donava a la terrenal immensitat. Passava les hores davant de la posta de sol llarga. Els ex-vots de l'església tenien un relleu rígid i tivat. Un dia la vista em portà a dibuixar sobre la terra que tenia al davant quatre punts cardinals. A cada punt hi havia un poble del pla. De cada poble en venia el cementiri — que era per a mi un cementiri familiar... Aquell dia vaig sentir-me davant d'aquesta creu de terme de la mort, lligat a aquesta terra amb lligams immortals. De tots els dies de la meua vida, aquest ha estat potser per a mi el més aprofitat. Aquell dia vaig veure que Sant Sebastià era per a mi l'eternitat.

cles el Parlament de la República va dedicar una llarga sessió a discutir el conflicte. Durant els tres dies anteriors, el Govern va preparar aquesta sessió ajornant-la fins que s'haguessin aprovat els pressupostos. El Govern volia tancar les Corts amb aquesta sessió i ho ha aconseguit. La sessió no pot pas comparar-se amb la que recentment les Corts havien dedicat al conflicte motivat per la Generalitat. La primera fou la més important que registren els dos Parlaments de la República. Fou interessantíssima des dels punts de vista polític i doctrinal: constituí un solemne reconeixement de totes les minories a l'Estatut de Catalunya, donà lloc al discurs magnífic del senyor Cambó i va comprometre la maniobra calculada pel senyor Azaña i els socialistes. La segona sessió dedicada a la qüestió no ha pas estat ni tan serena ni tan important. El Govern i les minories han afirmat novament llurs punts de vista. El senyor Samper, abandonant el projecte de demanar plens poders sobre aquest cas, es va limitar a sol·licitar un vot de confiança pur i simple, que li fou concedit pels partits que el mantenen al Poder. El senyor Ventosa i Calvell, en nom de Lliga Catalana, va fer constar que la seva minoria no podia donar un vot de confiança en blanc, perquè ignora el que farà el Govern, i que per consegüent s'abstindria. El senyor Samper va obtenir el vot de confiança sol·licitat. Durant la sessió es va produir una baralla entre els socialistes i alguns diputats de les dretes. El senyor Prieto va arribar a treure's un revòlver. El Govern ha aconseguit, doncs, tot el que volia: aprovar els pressupostos, obtenir un vot de confiança sobre la qüestió de Catalunya i tancar les Corts. Ara veurem què fa el Govern Samper i si mereix el vot de confiança que li fou concedit. Mentre a Madrid absorbien l'atenció política els preparatius d'aquesta sessió, el Govern de Ca-

talunya anunciava que preparava i aprovaria en un Consell pròxim el reglament per a l'aplicació de la llei de conreus. I entretant acabava de consumir-se el desarmament del Sometent i l'armament de l'Esquerra, fet de greu transcendència que separa encara una mica més l'Esquerra i l'oposició, la Lliga, i que pot tenir conseqüències incalculables.

*. A la matinada del dia 30 de juny i durant el primer de juliol s'ha produït a Alemanya un fet sense precedents. Es tracta d'un veritable cop d'Estat donat pel partit hitlerià contra certs sectors del mateix partit. Les circumstàncies d'aquest cop tenen un caràcter dramàtic molt accentuat. El canceller Hitler va dirigir el cop a Munic, mentre el general Goering, president del Consell de ministres de Prússia, dirigia el cop a Berlín. Hitler va sortir de Berlín a la nit, en avió, cap a Munic, i personalment va presentar-se a la casa on residien el capità von Roehm, ministre sense cartera del Govern del Reich, i el cap de les tropes d'assalt, Heines. Aquest fou mort immediatament, i poc després von Roehm, invitat a suïcidar-se, era també mort. Entretant a Berlín eren morts en un sanatori el general von Schleicher, ex canceller, i la seva muller, i en altres llocs eren morts, afusellats o «invitats a suïcidar-se», altres personatges del règim. En total el nombre de morts, segons algunes llistes, és de 46. A hores d'ara és encara molt difícil aventurar-se a explicar l'abast del complot tan durament reprimat. Sembla que el cop ha anat contra l'ala esquerra i els aventurers del partit. Però també ha estat castigada l'ala dreta. Dos col·laboradors de von Papen han estat afusellats. Com a conseqüència d'aquest moviment sembla que el poder personal del canceller Hitler és més fort que mai i que el règim hitlerià deurà apuntalar-se en la política de Goering i en la Reichswehr.

El neguit d'El Greco

per Rafael Benet

Si Velázquez pintava homes, El Greco pintava espectres.

El neguit d'El Greco, la seva ardència, també el trobem en el Tintoretto. Però Jacopo Robusti era més violent i més desigual que Theotokopulos. La deformació dolorosa o gloriosa de Miquel Angel, Tintoretto i El Greco té alguna cosa de comú amb el visionarisme del Dante.

Hi ha una febre medieval en les visions d'El Greco — un misticisme, una enyorança del més enllà que tortura tots els gestos i que deforma les formes d'una manera fantasmal. Si el Crist de l'Espoli de la Sagristia de la Catedral de Toledo té els ulls en blanc, no els hi posa, però, com els comedians que pintava Guido Reni. No hi ha, en El Greco, afectació: és un exaltat per naturalesa.

S'ha parlat ja de si el gran candiota és un dels darrers mestres bizantins. El nostre Josep Pijoan és dels que més han fixat l'atenció en el bizantinisme d'El Greco. Diu Pijoan:

temps de la meua convalescència a Sitges, imaginaven que El Greco hauria estat una mena de Tizià, si no hagués anat a viure a Toledo. Joaquim Sunyer creia aleshores que tota l'ardència d'El Greco li venia d'haver abandonat Itàlia per la ciutat imperial. El Greco era, aleshores, per a nosaltres, com un italià deformat per la mística castellana, com si l'autor de *L'enterrament del comte d'Orgaz* no portés des de la seva joventut tota l'ardència bizantina i la febre infernal germana de la del Tintoretto.

Avui, després de catorze anys dels nostres passeigs per la ribera de Sitges, decorada amb palmeres robustes i pins torturats, gosaria escriure que El Greco no fou deformat per Toledo, sinó que el candiota cercà un lloc que harmonitzés amb el seu gran neguit: cercà el seu paisatge i el trobà, potser, amb escreix. El pintor del suggestiu quadre *El martiri de Sant Maurici*, que es guarda en la pinacoteca d'El Escorial, visqué a Toledo com un senyor independent. Allà, entre la

«L'Espoli», per El Greco (Catedral de Toledo)

«Era natural de Candia, de Creta, i és possible que les seves primeres lliçons en l'art de la pintura les rebés a Orient, perquè hi ha molt, en l'art d'El Greco, dels mosaics de Kahrie-Djami, amb aquelles figures allargades i nervioses de les darreres escoles bizantines de pintura.»

Fa anys, en plena convalescència d'una greu malaltia, jo prenia el sol a Sitges pel passeig de Marina. Joaquim Sunyer, el nostre gran i apacible pintor, em feia moltes estones de companyia. Sunyer no s'explicava per que Sitges, tan mediterrània, havia aïçat un monument a Theotokopulos. Aleshores vivíem encara de les idees d'orsianes: el Mediterrani era presidit per uns déus solemnes i una mica pedants.

Creta era, en els temps d'El Greco, veneciana; per això la pintura de Theotokopulos fou, en els primers temps, germana de la de Tintoretto, però el Tintoretto fou sempre un home febrós i poc olímpic, entenen per Olímpic un lloc més aviat allunyat de la realitat mitològica. No sé per què, en aquells

ruda aroma dels cigarrals, davant la immensitat lluminosa de la plana regada pel Tajo, a l'ombra de l'Alcàzar i sentint vora seu el silenci dels convents innombrables, El Greco visqué la seva vida bizantina, una mica estrany al que passava al seu entorn.

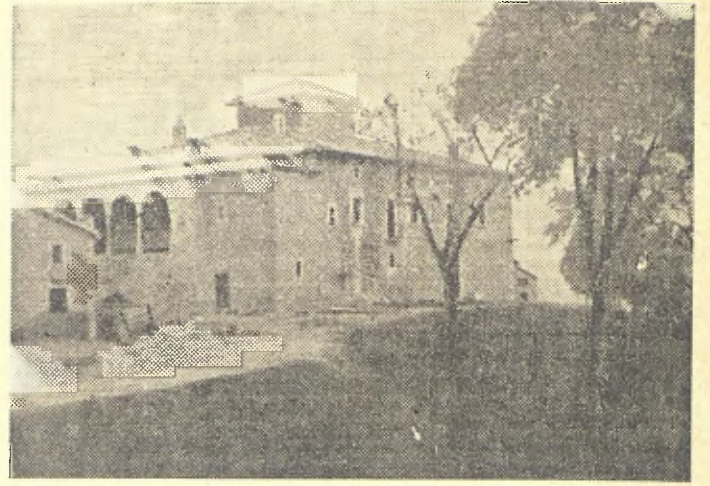
Visqué, com un gran líric, únicament pel goig sublim i egoista de crear les seves formes neguitoses i les seves coloracions exaltades.

No fou pas, en el seu temps, un incomprès, car, malgrat els seus plets i diferències amb el rei d'Espanya, el Capítol i les Confraries de Toledo, rebé constantment comandes de tots ells. Góngora l'elogià, per bé que Pacheco parlés d'ell amb menys consideració de la que mereixia.

El Greco fou molt distint de Velázquez, tot i que el pintor de *Las Mininas* recolza la seva obra en la part més terrenal del pintor de cavallers sants i àngels. L'originalitat d'El Greco informà tant la seva vida com la seva obra. Velázquez fou un servidor del rei, men-

Encara sobre la llar catalana

per Manuel de Montoliu

Un dels tipus de masia catalana

Encara podem afegir algunes consideracions, que ens semblen interessants, al comentari que diumenge passat fèiem a l'amor a la llar que tots temps ha caracteritzat el nostre temperament racial. Si la incorporació de la nostra literatura a l'espanyola al segle XVI s'inaugurà amb l'obra de Bosca, que com hem vist, excelli en el conreu de la «poesia domèstica», la renai-xença de la literatura catalana s'inaugurà al segle XIX amb l'«Oda a la Pàtria» d'Aribau que substancialment és un retorn de la nostra poesia al si de l'ànima popular, en el qual entra com a factor decisiu l'evocació de la llar paterna del poeta d'on brolla el record amorosid de la llengua catalana, gairé bé oblidada durant la resta de la seva vida. Quina emoció íntima gravita en l'ambient domèstic evocat en aquella estrofa tota aromada dels més dolços records de la infància del poeta, en la qual aquest rememba que la llengua catalana l'ha apresada al «mugró matern» i que en català pregava cada dia al Senyor. I és també el dolç caliu de la llar que evoquen les imatges preses per l'Aribau d'un passatge dels «Promessi Sposi» de Manzoni en les dues primeres estrofes de l'Oda: coneix el Montseny tan bé com pugui conèixer el front dels seus familiars; coneix el so dels torrents de la muntanya tan bé com la seu de la seva mare o el plor del seu fill.

Així, doncs, la literatura catalana reneix al segle XIX sota el signe benestruct de l'amor entranyable a la llar.

Aquest amor ha estat al llarg de la nostra història l'estímul més poderós de la virtut del treball que distingeix al nostre poble, i que ha convertit la nostra terra, aspra i eixuta en bona part, en un verger incomparable i en una font abundosa de riquesa i benestar. Són nombrosos i antics els testimonis de forasters que constaten la gran quantitat i bellesa de les masies i cases pairals escampades arreu de la terra catalana. Esteve de Corbera descriu amb les paraules següents la impressió que produïa en el segle XVII l'aspecte dels nostres camps i el bell agencament de les masies catalanes: «Están todas las montañas de Cataluña habitadas y cultivadas, siempre verdes y hermosas, con agrado y admiración de los que las ven. Toda ella parece una sola población, porque apenas hay distancia notable sin ella. En sus mayores asperezas se descubren castillos y lugares; y entre aquellas soledades se hallan edificios y casas, que algunas de ellas, con ser de labradores, parecen palacios de príncipes. Entre los riscos y peñas, hay viñas y sembrados, bosques y frutales, que de lejos se muestran como pastos alegres y provechosos.»

De la intimitat i de l'encís que distingeix l'interior de la llar catalana, Gracian ens en deixà un viu testimoni en aquell passatge de «El Criticón» que vaig esmentar l'altre dia en aquesta plana i en el qual descriu les peces de la casa on el protagonista troba el monstre Gerió. «Fui-me entrando por ella, escriu Gracian, como Pedro por ésta, y notando a todo observación cuanto veía, que de las alhajas de una casa se colige el genio de su dueño... Estaban cubiertas las paredes de retratos en memoria de los ausentes, alternados con unos grandes espejos, y ninguno de cristal, por excusar toda quiebra; de acero sí y de plata, tan tersos y tan claros como fieles. Todas las ventanas con sus cortinillas, no tanto defensivo contra el calor cuanto contra las moscas, que aquí no se toleran ni enfadosos ni entremetidos...»

L'amor a la llar que distingeix l'ànima del nostre poble, ha tingut en la nostra literatura un moment d'expressió verament transcendental. I augmenta encara el valor d'aquest testimoni una doble circumstància: la primera, que és una creació de la fantasia del nostre poble; la segona, que

ha estat un dels nostres poetes màxims qui ha glosat en forma magistral i definitiva aquest document.

Es tracta de la llegenda del Comte Arnau. És tan essencial i pregonament característic el sentiment de l'enyor amb què l'ànima catalana consagra el seu culte de la llar, que la fantasia del nostre poble ha arribat fins a l'extrem d'infondre en la fantasia damnada del legendari Comte Arnau un impuls irresistible a la llar de la qual ell havia desertat, i de fer conversar l'espectre errant amb la muller lleial, amb les filles, i amb els servents de casa seva en un diàleg de tendresa esgarriosa.

—Tota sola féu la vetlla, muller lleial?

Tota sola féu la vetlla, viudeta igual?

—No la faig jo tota sola, comte l'Arnau; no la faig jo tota sola, valga'm Déu val!

Maragall, ànima noble, sentí com una tortura l'anhel de redimir l'ànima damnada que aixeca la seva veu funeral en la greu salmòdia de la cançó popular. I amb infallible intuïció es deixà menar pel mateix autor anònim de la vella cançó. Serà, doncs, aquesta punyent enyorança de la llar on trobarà la redempció el tràgic espectre del Comte profanador. L'esposa, a precs del Comte, accedeix a cantar la vella cançó. Sols hi farà una variació:

Cantaré amb l'amor que et duia,
no amb el que em duies tu a mi.

I l'esposa canta, fila i canta; i el comte Arnau sent regalimar de la vella cançó renovada, en la negror de la seva ànima la dolça claror i l'íntima pau de la que havia estat la seva llar, i per un instant es sent redimit:

I l'esposa fila i canta
a mig aire del cel blau.
Al compàs de les posades
va adormint-se el Comte Arnau,
i li sembla que s'enlaira
a mig aire del cel blau.

En l'Escolium, amb què es clou aquesta primera versió d'«El Comte Arnau», Maragall fa entrar, com un motiu singularment dramàtic del diàleg entre Adalaisa i el Poeta, el més viu i punyent anhel de la vida íntima de la llar. Ara és de llavis de l'abadessa raptada que brolla aquest anhel que no sé què té de tràgic i esfereïdor:

Ditxós de tu, que pots volé amb veu viva
i que ets a temps a pendre i a deixar,
i tens a casa la muller captiva
que et dona fills i filles a estimar.
Però, digues com fou que la trobares
i a on flori l'amor i a on granà;
diga'm com les dones tornen mares
en aquest món on mai haig de tornar.

tre que Theotokopulos no serví altra cosa que el seu neguit de senyor i d'artista. Tingué un gran rei al cos.

La grandesa — la sòlida grandesa — de Velázquez recolza precisament en la seva servitud, mentre que la grandesa d'El Greco recolza en el seu egocentrisme, en la seva independència.

A través dels segles, les actituds distintes d'El Greco i de Velázquez ens expliquen moltes coses. No és que Velázquez desconegués la passió, sinó que sabia superar-la. El mà-

rit de Velázquez està en la renúncia d'ell mateix: en el seu *distingit retraïment*. Sembla que desconegués les grans aventures.

El Greco, en canvi, segons sembla, fou un excèntric. Fa l'efecte que es deuria assemblar als artistes d'ara. Fou, segurament, tant com un místic un *dívo*. Un home que devia excitar els mediocres amb el seu gran instint d'originalitat, que, com els artistes d'avui, esdevingué espectacle. La seva distinció natural li serví, ben segur, per fer-s'hi veure.

PAISATGES MEDITERRANIS

LA FAMOSA ILLA DE RODES, TROS DE CATALUNYA, SOTA L'IMPERI DELS CAVALLERS

per Lluís Bertran i Pijoan

Hom torna a parlar de política mediterrània, que interessa les nacions mediterrànies i les que no ho són. La política, la conquesta, la descoberta de la Mediterrània són fets sempre nous i repetits, que es plantegen a cada generació, d'ençà de milers d'anys. Duts per aquesta actualitat (que no serà la darrera), fem una excursió històrica per aquesta mar, a base de la reaparició dels Cavallers de Sant Joan de Malta.

Hem dit reaparició, perquè semblava que l'Orde de Sant Joan de Malta era una Orde inexistent, quan amb motiu de la clausura de l'Any Sant, arreu del món tornà a parlar-se'n, aleshores de la reunió dels Cavallers a la capital de la Cristianitat. Diu que feia prop de cent cinquanta anys que els Cavallers no havien celebrat una reunió plenària, comparable a aqueixa, amb assistents de les diverses nacions o llengües que componen l'Orde.

L'any 1798, en què Napoleó s'apoderà de Malta, l'Orde fou dispersada. D'aleshores ençà i actualment, l'Orde ja no és ni ombra del que havia estat, i avui és qualificada de supervivència decorativa, semblant a altres supervivències d'institucions un dia cèlebres i molt actives. El fet mateix que avui, després de prop d'una centúria i mitja d'haver abandonat Malta, encara s'anomenin «Cavallers de Sant Joan de Malta», ja dona a entendre que és més qüestió d'un títol que no pas d'una actualitat operant. Quan l'Orde era una cosa viva, el seu nom mateix canviava, responent a la realitat canviant. Així, primer s'anomenaren «Hospitalaris de Sant Joan» o «Germans de l'Hospital de Sant Joan de Jerusalem»; uns segles més tard, s'anomenaren «Cavallers de Rodes», quan llur seu era a l'illa d'aquest nom. I uns segles més ençà, es digueren «Cavallers de Sant Joan de Malta», a partir de l'ocupació d'aquest arxipèlag minúscul.

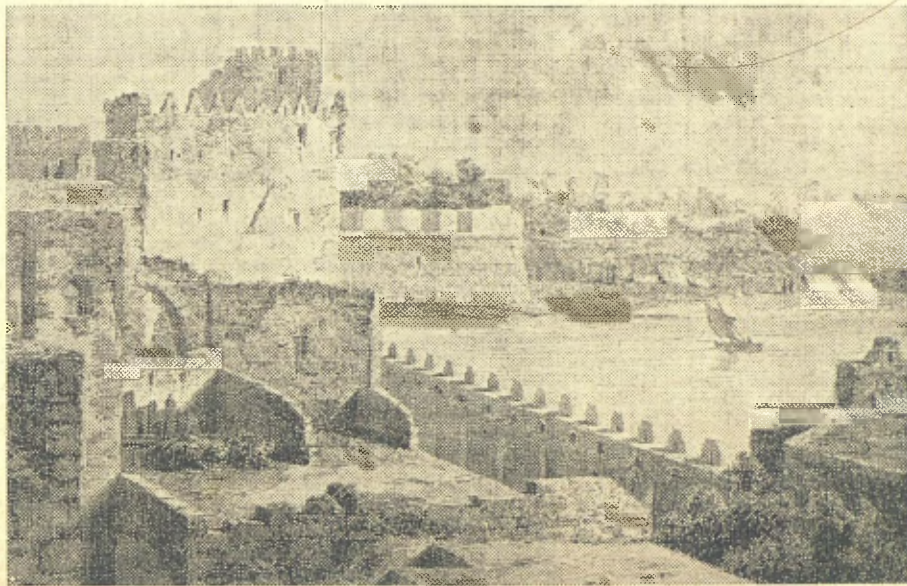
La naixença dels Hospitalaris de Sant Joan de Jerusalem és feta derivar d'uns establiments primitius (un hospital, després una capella) que van fundar a Jerusalem uns mercaders d'Amalfi. Això s'esqueia vers l'any 1048, o sigui vers la meitat del segle XXI; ara ens atensem a la meitat del segle XX: són, doncs, prop de nou-cents anys d'existència.

Aquesta vida, certament respectable, pot ésser dividida en quatre «edats». La primera va dels seus inicis fins a l'entrada a Rodes. La segona comprèn de l'establiment dels Cavallers a Rodes fins a llur sortida. La tercera comença amb l'establiment a l'arxipèlag de Malta i Goï (Gozzo). La darrera va del seu bandejament de Malta fins avui.

La primera «edat», la menys fixa, coincideix, en certa manera, amb les Croades i els reialmes cristians de l'Orient pròxim. En conjunt comprèn un lapse de 262 anys. Els seixanta o setanta primers poden ésser considerats com de gestació. Uns mercaders d'Amalfi, vers l'any 1048, estableixen a Jerusalem un Hospital o Hospici per a l'assistència dels romeus cristians que visitaven Terra Santa. No trigaven tampoc a fundar una Capella, sota l'advocació de Sant Joan Baptista. Era un començ d'organització, de contingut religiós i de finalitat caritativa. Llur objecte principalíssim era l'assistència hospitalària. Llur eficiència i llur utilitat prengué molt de relleu a l'adveniment de la primera Croada, les hosts de la qual i sobretot llurs caps, en entrar a Jerusalem, l'any 1099, pogueren apreciar bé els serveis estimabilíssims dels Hospitalaris de Sant Joan de Jerusalem, que també prengueren ar-

mes. Al front d'aquests hi havia aleshores el Venerable Gerard, provençal, considerat el primer Gran Mestre de l'Orde, que encara no era tal Orde: fins a l'any 1113, el Pontífex, Pasqual II, en butlla de 15 de febrer, no atorgà carta de reconeixença oficial als Cavallers, més ben dit, als «Germans de l'Hospital de Sant Joan de Jerusalem». El Venerable Gerard encara va viure fins al 1118, en què va succeir-lo Ramon Dupuy.

Ramon Dupuy és posat com el veritable creador de l'Orde de Sant Joan de Jerusalem; a ell és deguda la di-

Sant Joan d'Acre, per on passà Roger de Flor amb els seus almogàvers

visió dels primitius «Germans» en cavallers, eclesiàstics i servents; ell féu l'organització per nacionalitats o «Llengües», que foren set: Provença, Auvernia, França, Itàlia, Catalunya (Aragó), Alemanya i Anglaterra. Ell li donà una forta estructura militar; caràcter que ja havien hagut de menester i havien hagut d'exercir en les lluites croades. Es, doncs, pròpiament amb Ramon Dupuy, a partir del 1118, que neixen els «Cavallers» Hospitalaris de Sant Joan de Jerusalem, ciutat on resideixen. Vers el 1175, en trobem un desplaçament al castell de Margat (que

hosts de la tercera Croada, se'n tornen a fer amos. Acre és apel·lada Sant Joan d'Acre, per la influència del nom dels Cavallers, que s'hi mantenen un segle just, fins al 1291. Durant aquests cent anys, l'imperi dels reialmes cristians a Terra Santa i Orient pròxim passa per alternatives diverses i com més va més cruix. Pel 1291, finit l'eco de les darreres Croades, presa la possessió de Margat pels sarraïns, aquests donen la darrera batzegada i Acre és feta capitular. No pogueren aturar l'empenta sarraïna, les restes escadusseres dels reialmes cristians, establerts en

Marc Tulli se'n mostrà estranyat i contenen que Apolloni va parlar-li en aquests termes: —Quant a mi, Ciceró, no sols et lloco, ans (i això és més) t'admiro; però em fa compassió la pobra Grècia; m'adono que el saber i l'eloqüència, els dos únics béns i honors que ens restaven, són per tu conquistats a expenses nostres i atribuïts als romans.

Rodes assenyala una època característica en els annals de l'Orde; tant, que aquesta fins i tot deixa d'ésser coneguda pel seu nom antic i s'anomena dels *Cavallers de Rodes*. L'illa és la seu dels Cavallers, dos-cents dotze anys. En aquell punt estratègic, els Cavallers són el mal somni dels islamites i d'una manera especial del turc. Fins que arriba l'hora de Soliman, del gran Soliman *El Magnífic*. Aquest la hi jura i li fa posar setge amb un exèrcit i una armada formidables. Es l'any 1522. Els Cavallers aguanten i àdhuc ataquen bravíssimament, sis mesos. El setge de Rodes és famós; al seu temps el món n'anava ple. El mateix Soliman féu honors als Cavallers, que queien, pocs davant de molts mils, el dia de Nadal. Rodes d'aleshores ençà és, encara avui, per antonomàsia, la dels Cavallers:

*Com me plaus, ciutat callada,
la ciutat dels Cavallers,
enyorosa i perfumada
de perfum de tarongers!*

li diu Maria Antònia Salvà. Rodes, però, després dels Cavallers, ja no és el que havia estat. Com li diu la mateixa Maria Antònia, ara:

*la mar amb ses remors sordes
llança gemecs desolats,
un plor de figueres bordes
enfosqueix tos murs callats.*

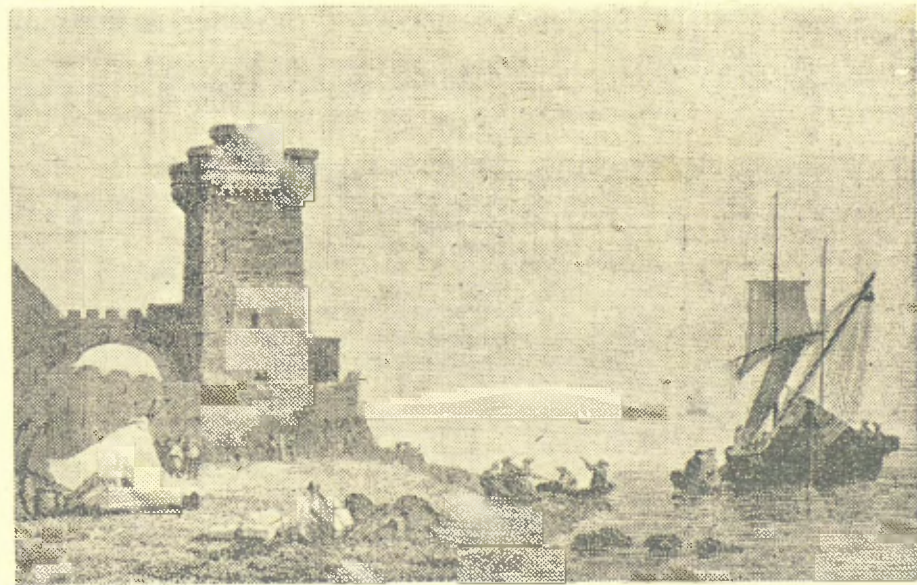
L'illa de Rodes tingué una anomènia que la convertí en punt de contrast i en exemple. Així ho trobem en els poetes clàssics com Horaci. Aquest, en la seva oda a Munatius Plancus, diu: «Laudabunt alí clarum Rhodon...», ço és: «Els uns poden lloar la famosa Rodes...» El poeta prefeix un altre indret, més modest, més humil, desconegut, prescindint de l'anomenada que tenien, entre altres, l'illa de Rodes, la famosa: d'aquesta manera la qualifica, com ja hem vist.

Escriptors i poetes moderns ens parlen també de l'illa de Rodes, després de llurs viatges per la mediterrània oriental: així Chateaubriand i Lamartine, que en pondera el paisatge típic, ple de delícies.

En parlen els nostres clàssics catalans, com Ramon Llull... Rodes és un tros de Catalunya a les darreries de l'Edat mitjana, quan hi sojornen els cèlebres Cavallers. Alguns dels Grans Mestres de l'Orde són catalans, d'altres occitans. «Nosaltes» hi dominem en certs aspectes. Encara avui, en pedra desafiadora dels segles, es conserven testimonis del govern dels catalans a la gran illa. Encara hi ha restes de monuments arquitectònics, que capten l'admiració i el respecte alhora, revelant llur origen o llur influència d'hommes, artistes, inspiradors catalans.

Després del setge que hem alludit, el turc se n'emparà; i amb els anys, la il·lustre Rodes caigué a una decadència trista. Però era una cosa massa forta perquè morís del tot, i ara ha tornat a ressorgir. Al prestigi de la més rànica vellúria consagrada per les famés, s'ha ajuntat l'esplendor moderna. No fa molt, ens en parlava Manuel Brunet, el darrer dels catalans que ha copsat els ressons antics de Catalunya a la Mediterrània oriental.

(Gravats, Arxiu de l'autor.)

La bellíssima Rodes. «Una illa anomenada Rodes, on hi ha un bon port, que jo he vist», diu Ramon Llull

hi dura, amb alts i baixos, fins al 1284). Les Croades no tenen molt d'èxit, i els sarraïns esberlen els reialmes cristians; fins que pel 1191 l'Orde trasllada la seva seu principal a Acre.

A Acre s'estableixen els Cavallers hospitalaris de Sant Joan de Jerusalem l'any 1191, després de la presa de Jerusalem per Saladí. Acre, població important i port de mar, havia ja estat presa pels Croats en 1104. Pel 1187, Saladí se n'havia apoderat. Al cap de quatre anys, i després de dos de setge, els cristians, amb la intervenció dels Cavallers Hospitalaris i l'ajut de les

Villaret. Rodes és una illa de gran tradició i antiga. Hom recordarà que una de les Meravelles del món s'esqueia en aquell indret, amb el colós que hi feia de pont. Havia estat terra d'art i de filosofia, empori de la civilització grega. Plutarq refereix l'estada de Ciceró a Rodes, on va retrobar el seu antic mestre Apolloni Molon. Diu que aquest, que desconeixia o coneixia poc el llatí, demanà a Ciceró que provés de discursar en grec. Ciceró va accedir-hi i quan va haver acabat, l'auditori va aplaudir-lo fèrvidament. Només Apolloni romania mut i com a contrariat.

L'ACTUALITAT
GRAFICA
MUNDIAL

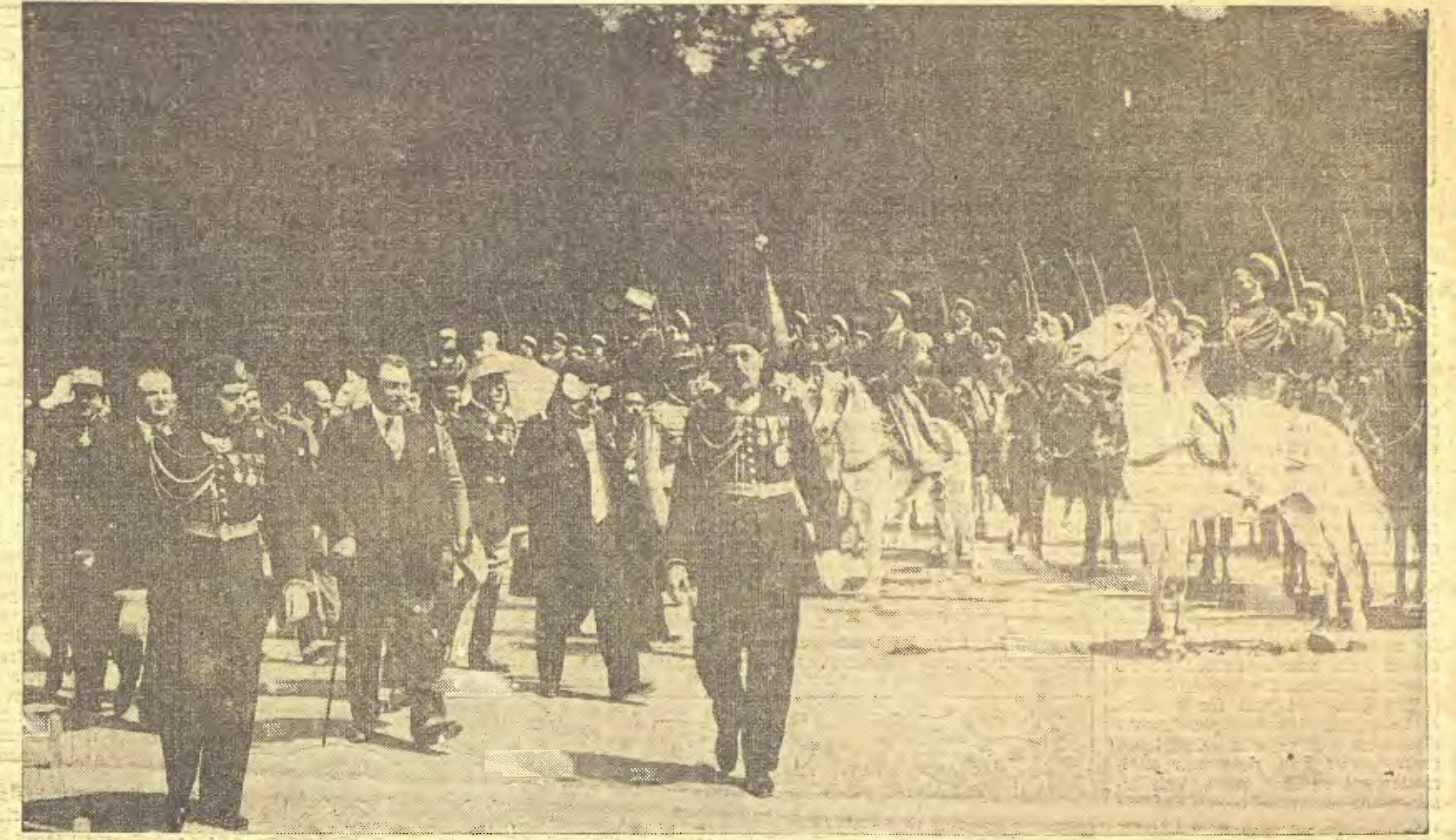
L'acostament perso-turc

El monarca de Pèrsia (a la dreta) recentment féu una visita a Mustafá Kemal, el dictador de Turquia. Aquesta visita confirma l'entesa i cooperació

Elegàncies femenines

Les curses de cavalls d'Auteuil són un pretext perquè les grans elegants de París llueixin llurs vestits. Un grup d'elegants fotografiat a Auteuil

El bei de Tunis a París

Els francesos han obsequiat, tant com han pogut, el bei de Tunis que ha passat uns quants dies a la capital de França. Un esquadró d'espahis li ha tributat honors quan el Bei ha visitat Compiègne

Els esdeveniments d'Alemanya

Entre les víctimes dels darrers esdeveniments sagnants d'Alemanya es troben l'ex-canceller del Reich, el general von Schleicher i la seva muller. En aquesta fotografia antiga hom veu el general Schleicher, la seva muller i el vice-canceller von Papen

Els deutes alemanys

La delegació alemanya que ha celebrat una conferència a Londres per arribar a un acord amb els anglesos sobre el pagament dels deutes germànics segons els plans Dawes i Young

La inauguració del «Britannia»

En aquest gravat hom pot apreciar els preparatius febrils que es realitzen per acabar pel mes de setembre el nou cuirassat que s'està construint a Clydebank. La reina d'Anglaterra batejarà el «Britannia», que amb les seves 75.000 tones serà el vaixell més gran i ràpid del món

Les relacions franco-angleses

El general Weygand, cap de l'Estat Major francès, ha visitat Anglaterra i ha aprofitat el viatge per examinar alguns dels nous armaments anglesos. En el gravat veiem el general Weygand en el moment de baixar d'un tanc que ha examinat

L'emperadriu de Manxúria

L'emperadriu de Manxúria dirigint-se a Hsinking escortada pel ministre de l'Interior i altres membres de la Cort, on celebrarà audiència oficial

Els esdeveniments d'Alemanya

Heus ací la caserna de Lichterfelde, prop de Berlín, on han estat executats alguns dels que han perdut la vida en els darrers esdeveniments d'Alemanya

El vice-canceller von Papen

Aquesta fotografia de von Papen fou presa dimecres passat, quan el vice-canceller alemany sortí de la seva residència per a donar un passeig en automòbil

El perill dels genets

Muntar cavalls selvatges no és pas una tasca fàcil, encara que la practiquin els grans cowboys. En un rodeo celebrat recentment a Califòrnia, un genet resultà greument ferit

Maria Chapdelaine

per Louis Hémon

(Continuació)

— Aquí hi ha una mata bonica — va cridar una veu.

Maria va redreçar-se, amb el cor trasbalsat, i va anar a aconseguir Francesc Paradís que s'agenollava darrera els verns.

L'un al costat de l'altre, van collir blauets una estona, amb diligència; després van endinsar-se plegats pel bosc, saltant sobre els arbres caiguts, cercant amb la mirada, a l'entorn, les taques violeta de les baies madures.

— No n'hi ha gaires aquest any — va dir Francesc. — Les glaçades de primavera els han fet morir.

Duia a la collita la seva experiència de corredor dels boscos.

— En els clots i entre els verns, la neu s'hi haurà quedat més temps i els haurà guerdat de les primeres glaçades.

Van cercar, i van fer algunes sortoses troballes: amples mates d'arbustos carregades de baies grasses, que van desgranar enginyosament en llurs poals. Van ésser plens en una hora; després van alçar-se, i s'asseguraren per reposar en un arbre caigut.

Innombrables mosquits s'arremolinaren en l'aire ardent de la tarda. A tota hora, calia esquivar-los amb un gest; descriuien una cursa esverada i tornaven de seguida, implacables, inconstants, ansiosos tan sols de trobar una polzada quadrada de pell per picar; es barrejava a llur música agudíssima el bonir de les terribles mosques negres, i tot plegat omplia el bosc com un gran crit sense fi. Els arbres verds escassejaven: petits verns, alguns arbres tremols, boscatges de verns, agitaven llur fullam enmig la columna de troncs despulats i ennegrits.

Francesc Paradís va mirar al seu entorn com per orientar-se.

— Els altres no deuen ésser lluny — va dir.

— No — respongué Maria en veu baixa.

Però ni l'un ni l'altre no varen cridar-los.

Un esquirol va baixar del tronc d'un vernet mort i els guaità una estona amb els seus ulls vius, abans d'arriscar-se a terra. Enmig del clam embriac de les mosques, les llagotes ponedores passaven amb un cruixir sec; una alenada de vent va dur a través dels verns el brogit llunyà de les cascades.

Francesc Paradís va mirar Maria d'esquintlentes, després va apartar altre cop els ulls, apretant molt fort les mans, l'una contra l'altra. Que bonica feia de contemplar! Assure's prop d'ella, entreveure la seva sina forta, el seu bell rostre honest i pacient, la simplicitat franca dels seus gestos escadussers i de les seves actituds, li feia venir gana d'ella i un entonament meravellat, ensem, perquè Francesc havia viscut tota la vida sol amb altres homes, durament en els grans boscos salvatges o a les planúries de neu. S'adonava que ella era d'aques-

tes dones que quan es lliuren, ho donen tot sense comptar: l'amor de llur cos i de llur cor, la força de llur braç en la feina de cada dia, la devoció absoluta d'un esperit sense revolts. I tot plegat li semblava tan preciós que tenia por de demanar-ho.

— Baixaré a Grand'Mère la setmana que ve — va dir a mitja veu — per treballar a la resclosa de fusta. Però no beuré ni una vegada. Maria, ni una sola vegada!

Va dubtar una mica i demanà sobtadament, amb els ulls a terra:

— Potser... us han dit alguna cosa contra mi?

— No.

— Es veritat que acostumava a beure més d'un cop, quan tornava de les serrereries i del transport; però ja s'ha acabat. Vegeu,

vera vinent tindrè més de cinc centes piastres estalviades, netes, i tornaré.

Va dubtar encara, i la pregunta que anava a fer va canviar, en ésser als seus llavis.

— Sereu aquí encara... la primavera que ve?

— Sí.

I després d'aquesta senzilla pregunta i la seva resposta més senzilla encara, van callar i van estar-se així força estona, muts i solemniats, perquè s'havien promès.

VI

Pel juliol, els fencs havien començat a madurar i a mig agost, només calia esperar una tongada de sequedat per tallar-los i emagatzemar-los. Però després d'unes quantes setmanes de bon temps

els núvols alegres de la vigília tornessin en forma de llargues núvols confuses i esparracades, com les desferres d'un exèrcit desfeta.

La mare Chapdelaine profetitzà malaurances segures.

— Us dic que no tindrem bon temps pels fencs. Sembla que més avall del llac hi ha persones de la mateixa parròquia que pledegen els uns contra els altres. Al bon Déu això no li plau, de segur.

Però la divinitat es mostrà, a la fi, indulgent, i el vent del nord-oest va bufar tres dies seguits, fort i continu, assegurant una temporada sense pluja. Feia temps que ja eren esmolades les falçs, i els cinc homes van posar-se a l'obra el matí del tercer dia. Lègaré, Esdras i el pare Chapdelaine dallaven; Dà Bé i Tit Bé els se-

redreçaven ho feien amb ganyotes de sofriment. Però feinejaven de l'alba a la nit, sense perdre un segon, escurçant els menjars felixos i reconeguts al temps favorable.

Tres o quatre cops al dia Maria o Telesfor els portaven una galleda d'aigua, que amagaven sota branques, perquè es conservés freda; i quan la calor, el treball i la pols del fenc els havien assecat massa la gola, anaven, cadascú al seu torn, a beure grans glopades d'aigua i a tirar-se'n als monyons o al cap.

En cinc dies va ésser tallat tot el fenc, i com que durava la sequedat, al matí del sisè dia van començar a obrir i regirar els pilots que volien emagatzemar abans del vespre. Les falçs havien acabat llur feina, i va arribar el torn de les forques. Van demòlar els pilots de fenc, van parar-lo al sol, després, cap a al fi de la tarda, quan fou sec, van amuntegar-lo novament en munts de l'exacta grossària que un home pogués aixecar d'un sol cop al nivell d'una alta carreta ja quasi plena.

Charles-Eugeni tirava valentament entre les vares; la carreta se n'entrava a la masia, s'aturava ran de les piles, i les forques s'enfonsaven una vegada més en el fenc durament atapeït, que alçaven en bocis espessos, amb l'esforç dels monyons i els ronyons, i descarregaven al costat.

A la fi de la setmana, tot el fenc era a la masia, sec i amb un bell color, i els homes van estirar-se i respiraven llargament com si sortissin d'una batalla.

— Ara ja pot «mullar» — va dir el pare Chapdelaine. — No tindrem ni més ni menys.

Però semblava que el període de sequedat no havia estat exactament calculat per a llurs tasques, car el vent continuà tuïnt pel nord-oest i els dies assolats van continuar desgranant-se monyons.

A can Chapdelaine les comes no havien de participar en els treballs dels camps. Amb el pare i els seus tres fills grans, tots forts i destres per a la feina, n'hi hauria hagut prou, i si continuaven illogant Lègaré i pagant-li un seu, és perquè havia començat a treballar amb els onze anys ençà, quan els nois eren menats, i ara el guardaven mig per costum, mig perquè els era difícil privar-se dels serveis d'un treballador tan terrible. Durant el temps dels fencs, Maria i la seva mare, doncs, no van tenir altra feina que la de sempre: arreglar la casa, fer el menjar, passar bugada i repassar la roba, munyir les tres vaques i cuidar l'aviaram, i un cop a la setmana la cuita del pa, que de vegades s'allargava fins alta nit.

Les nits de cuita, manaven a Telesfor que cerqués les caixes de pa, escampades invariablement per

(Seguirà)

Tomàs Garcès, traductor

PRAT, dibuixant

Una galleda d'aigua, que amagaven sota branques

quan un noi ha passat sis mesos al bosc treballant fort, patint angúnies i sense cap plaer, i arriba a la Tuque o a Jonquères amb tota la paga de l'hivern a la butxaca, quasi sempre li roda una mica el cap; fa gasto, i s'escalfa de vegades... Però ja s'ha acabat.

»I també és cert que jo renegava un xic. Vivint sempre amb homes ferrenys al bosc o en els rius, un home s'hi acostuma. Hi va haver un temps que renegava força i el senyor rector Tremblay un dia va renyar-me perquè havia dit davant d'ell que el dimoni no em feia por. Però ja s'ha acabat, Maria. Treballaré tot l'estiu a dues piastres i mitja cada dia, i estalviaré diners, ben cert. I a la tardorestic segur de trobar ofici com a «foreman» en una serreria amb bona paga. A la prima-

seguit, les freqüents ratxes de vent, que són de consuetud a la major part de la província de Québec, havien tornat altra vegada.

Cada matí, els homes examinaven el cel i tenien consell.

— El vent es gira cap el sud-est, Dimoni! Encara «mullarà», és clar — deia Eudvigis Lègaré amb un aire ombrivolt.

O bé el pare Chapdelaine es mirava llargament els núvols blancs que brollaven l'un darrera l'altre damunt els arbres ombrius, travesaven joiosament la clarina i desapareixien, darrera les cimes de l'altre costat.

— Si el nord-oest s'aguanta fins demà, serà hora que comencem — va dir.

Però, a l'endemà el vent havia canviat altre cop, i semblava que

guien pas a pas amb els rascles i pilotaven de seguida el fenc tallat. En caure la tarda, tots cinc van agafar les forques i van fer els munts, alts i ben apretats, per por d'una possible ratxa de vent. Però va seguir el bon temps. Durant cinc dies, els homes van continuar brandant la falç tot el dia, de dreta a esquerra, amb el gran gest ample que sembla tan fàcil en un dallaire experimentat i que és, no obstant, el més difícil d'aprendre i el més dur de tots els treballs de la terra.

Les mosques i els mosquits brollaven a milers del fenc tallat i els mortificaven amb llurs picades; el sol ardent els cremava la nuca i les gotes de suor els cremaven els ulls; la fatiga de llurs esquenes, sempre doblegades, era tal, cap al vespre, que quan es

EL DO D'UN BON BRUIXOT

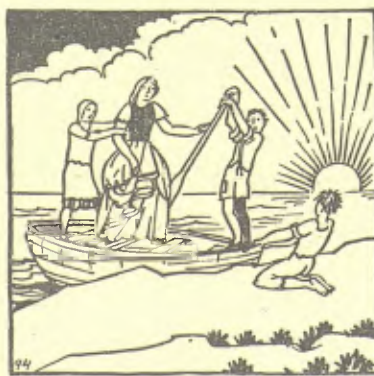
91

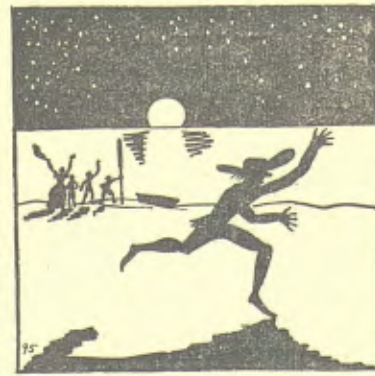
92

93

94

95

En començar la nit arribà un bot del vaixell pirata (que havia sortit al migdia), carregat d'objectes procedents d'una abordatge, els quals foren pujats, sense perdre temps, a coberta. Els pirates, alguns d'ells amb el cap embolicat per a tapar alguna ferida, treballaven amb gran entusiasme.

No es féu esperar la recompensa: per a sopar feren un gran tiberi amb el que havien dut, i, per últim, el rom féu els seus efectes entre aquella colla de lladres, acabaren per quedar tots ells estenallats sobre coberta, uns per culpa de les baralles i altres pels efectes de la beguda, i deixaren, per tant, el vaixell sense govern.

Tement Fructus Coelis, justificadament, que tot allò acabaria malament, fou del parer d'aprofitar el mateix bot que havia dut la càrrega i que estava al costat del vaixell, per a evadir-se tots quatre en busca de terra i de noves aventures que els permetessin intervenir-hi lliurement. Llançaren una escala de corda...

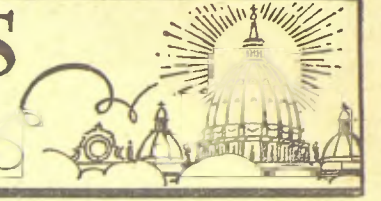
... i primer els nois, després la noia, i per últim l'ex-Reina Pàmfila, anaren baixant al bot. Una vegada dins, començaren els esforços per arribar a terra, i ho aconseguiren en començar el nou dia. ¿Què farien en terra?

Estiguieren tot el dia prop del bot, menjant quatre provisions que hi havien ficat, i ja començaven a comprendre que la situació era difícil, quan, al vespre, amb la claror de la lluna varen veure un home molt estrany, que en adonar-se de la seva presència, en lloc d'afansar-s'hi, el que féu fou apretar a córrer desesperadament. Per què?

LA NOVA CROADA DELS INFANTS

PER HENRY BORDEAUX

(Continuació)

— Hi són, n'estic segur.
 — Podeu registrar tota l'església, des del absis a les naus. Com que és petita aviat l'haureu vista. Amb un cop d'ull en tindreu prou. Entreu-hi, entreu-hi, amic meu. Us convé molt entrar-hi. Voleu que us ofereixi l'aigua beneïta?
 — No, mai no entraré a l'església. He jurat no posar-hi mai més els peus.
 — No jureu res, senyor Massillon. Tal vegada hi entrareu avui mateix. No sabem res del que passa en la vida, ni en els cors, ni en els cervells.
 — El que vull són els meus deïxebles.
 — Doncs, ja n'hem parlat prou. No els he vist.
 — Vós no els heu vist? Doncs, on són? On són, pregunto? Us crec, senyor rector, us crec i no us acuso més. Però us prego que vulgueu comprendre'm. Els meus deïxebles són els meus fills. Davant vostre teniu un mestre ple d'inquietud i de temor. Tal vegada ha passat una desgràcia.
 — Una desgràcia? Ho sabriem... les desgràcies es saben tot seguit.
 — Ajudeu-me a trobar-los.
 — De bona gana us ajudaré. De seguida baixo de l'escala. Aquestes virtuts no valen res. Els pecats s'han conservat millor.
 I, cosa que mai no s'havia vist, el rector i el mestre se'n van de bracet, pendent avall del carrer d'Avrieux. Fan la ronda de les cases; s'aturen a cada porta. Davant la primera, asseguda en un banc, una vella molt arrugada beu el sol per totes les seves arrugues.
 — Que escalfes el reumatisme, Janeta?
 — Bon dia, senyora Rondonaz.
 El senyor rector les coneix totes i les crida per llurs noms i fins i tot per llurs motius. El senyor mestre, més correcte, fa moltes més cerimònies.
 Janeta Rondonaz de seguidariu per totes les seves arrugues:
 — Per viure molts anys — diu — cal abrigar-se bé. L'escalfor del bon sol és el millor abric.
 — Escolta: on és ara el pillastre del teu nét Sinforià?
 — A estudi, senyor rector, és a estudi a aprendre de lletra.
 — Dispensi, senyora Rondonaz, aquesta tarda el seu nét Sinforià no ha vingut a estudi.
 — No és possible, senyor mestre! Com cada dia, s'ha llescat un bon crostó de pa i ha sortit com si anés a estudi.
 Al costat hi viu la Fourchon que és una dona molt feïnera. Inclina-da cobre un safareig ple, renta la roba sorollosament.
 — On és en Cristòfor?
 A estudi, caram.
 — Però, senyor, s'equivoca, Cristòfor no és a l'escola.
 La dona s'aixeca regalimant algua i mira de cap a peus el professor descarat com si amb els seus

davantals l'hagués d'esquitxar de dalt a baix.
 — Doncs, on és, aleshores?
 — Jo venia a preguntar-ho.
 La Fourchon deixa la bugada i la Rondonaz, el seu banc assolellat i segueixen, l'una dreta, l'altra cobrada, els dos investigadors que, carer del poblet avall, continuen interrogant de casa en casa.
 — I tu, Cèlia, on és el Claudi?
 — Senyora Girard, que té el 1.01 A casa?
 — És a estudi.
 — S'equivoca, senyora Girard: el seu fill no és a estudi.
 — Doncs, què n'ha fet? Li confiem els fills i ens els perd?
 I és que les dones mai no solen ésser justes quan estan colèriques o quan l'amor les arrossega. I les

En tot el poble no es trobaria ni un sol home. Tots són a treballar al camp: el temps i l'estació ho manen. Ni un sol home del poblet és allà per calmar aquestes comares que s'ajunten i s'exciten més amb altres. Volten el mestre amb un gran aldarull de crits i de queixes, i gesticulen amenaçadores.
 — Torneu-los, torneu-los!
 — Lladre!
 — Encobridor!
 — Menja criatures!
 Els punys l'amenacen. L'estiren pel vestit per tal que no pugui fugir. Volen arrencar-li la barba, escupir-li a la cara, treure-li els ulls. I la Fourchon, que és entusiasta de l'aigua, crida:
 — Nequem-lo a l'Arc!
 L'Arc arrossega les seves aigües

S'assemblen als gossos de caça quan exigeixen les despulles de la peça caçada.
 — A l'aigua! A l'aigua! Lladre d'infants. A l'aigua! A l'aigua! Menja criatures.
 I tot seguit es precipiten. Cada una vol la seva part.
 — Déu meu! Déu meu! — crida el rector fent-s'hi a cops de puny. I de sobte Déu l'inspira:
 — Veniu a l'església! Anem a l'església! I Déu us tornarà els infants.
 Crida a plens pulmons; i a l'atzar agafa el braç de la comare més pròxima.
 — I tu, Janeta, vina amb mi. I tu, la Girard, també.
 Ambdues cedeixen a l'autoritat, i d'altra banda ell no les abando-

Ningú no sap el que passa en la vida, ni en els cors, ni en els cervells.
 I també la mestra, atreta per tot aquest tumult, ha penetrat dins l'església. Ella tampoc no havia vist cap deixeble, però n'ha fet molt menys soroll, que és el que convé tractant-se de noies. Els nois tenen més importància: a pagés això és cosa vulgar.
 El rector, des de l'altar, comença a dir el «Pater» i l'«Ave», i tots els assistents contesten de tot cor. Les veus es fan suplicants i, una vegada acabada la pregària, el rector, des de l'altar, es gira per dirigir algunes paraules a les dones agenollades.
 — Tingueu calma i seny. Anirem a buscar els infants. Ben segur que no poden ésser gaire lluny. Es segur que es deuen haver convingut per fer campana, i anar-se'n a trescar pels camps o a pescar al riu o a collir flors de gabets a la muntanya o a buscar bolets. En fer-se fosc tornaran tots junts. Una colla anirà a esperar-los al camí de Villarodin, una altra a la carretera d'Itàlia, una altra del costat d'Aussois, i l'altra cap al Bourget. Ben segur que no poden trigar, puix el sol ja comença a caure. I sobretot, no acuseu de res el senyor Mussillon; esperava els seus deïxebles per ensenyar-los les bones obres que Déu ha fet, i ha estat el primer de conèixer la inquietud i la por perquè estima els seus deïxebles. Mireu-vos-el davant de tots: demana un miracle al cel.
 El mestre presoner branda el cap furiosament, en senyal de protesta, però l'auditori creu que ho aprova. El rector és faceciós; és tenut en els presbiteris i en les conferències. L'arenga produeix el seu efecte. othom surt de l'església en bon ordre. A entrada de fosc els infants tornaran a colles, cantant i portant flors i bolets. Algunes mares van a esperar-los al camí d'Aussois, d'altres a la carretera d'Itàlia, i d'altres cap a Villarodin o fins al Bourget que són propers.
 En passant vora les prades demanen als pastors:
 — No heu pas vist passar una colla de mainada?
 — No hem vist passar ningú — contesten els pastors.
 I les dones que havien marxat tornen més espantades. En cap dels quatre costats d'Avrieux no han trobat ni un infant.
 I Pernette Duchêne arriba corrents del bosc de Maria Cristina.
 — No heu vist l'Annetta? No heu vist Filibert? Són les set i encara no han tornat d'estudi.
 — Però, d'on sortiu ara vós, Pernette? Si no han anat a l'escola.
 — Que no han anat a l'escola?
 — Aquesta tarda no m'hi anat cap. Busquem els infants pertot, però els nostres fillets s'han perdut. L'angoixa calmada per uns ins-

Si voleu arrencar la barba, treure-li els ulls. — L'hem de negar!

altres dues dones que, tot enrera, segueixen la conversa, aproven l'exaltació de la vídua Girard.
 — Té raó. Té raó. Aquest mestre tites ha perdut les criatures.
 Han fet el comentari en veu baixa: el temor encara les domina.
 — I Manuel?
 — I Miquel, tan puntual i aplicat?
 — I Tianet, el fill del moliner?
 Ningú no en sap res, ningú; tots s'han perdut. I la notícia corre de pressa, arriba a totes les cases, precedeix els dos investigadors.
 Ara, les dones els esperen al pas de les portes, i, de lluny, són les primeres a preguntar amb veu espantada:
 — Què n'heu fet, d'en Peret?
 — I del meu fill Sadurní?
 — I de Joan Baptista, el menut, que va fer sis anys per la Candelera?

violentes. Mai no torna el que arreplega. Tampoc no tornarà el professor.
 El rector, amb les seves paraules, vanament intenta socórrer el seu company.
 — Apa, apa, bones dones, trobarem els vostres fills. Mentre vosaltres escridasseu ells deuen divertir-se camps a través prenent el sol.
 En fan el mateix cas que si parlés al torrent. Debadés s'esforça i gasta la saliva. És més, la Fourchon — la sang de la qual corre una mica massa de pressa — fa el senyal de la mort i agafa pel coll el senyor Mussillon que la repelleix amb valentia, però molt polidament:
 — Senyora Fourchon, deixi'm. Senyora Fourchon, deixi'm: jo no en sóc responsable.
 — A l'aigua! A l'aigua criden totes les dones a l'uníson.

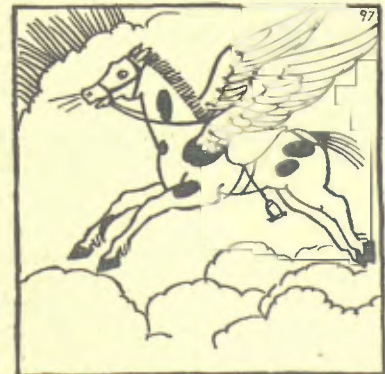
na; sempre és més segur. Quina mà que té aquest home de pau! A la pell hi quedarà el senyal i això que aquelles pells són rugoses i negres.
 I de la mateixa manera que hom veu aturar-se bruscament una tempestat després de fer un gran tro i desfer-se en una pluja diluviana, així mateix les dones suspensen llur venjança per seguir el senyor rector que les porta a l'església, i en lloc de bruelar, injuriar i cridar, sobtadament es posen a plorar en grans sanglots convulsius:
 — Els nostres fills! Els nostres pobres fills!
 El mestre a primer terme, empès, pressionat i presoner, es veu precipitat dins el temple contra la seva voluntat.
 El rector, enmig de la cridòria li observa:
 — Ja veieu com hi heu entrat. Ja us ho havia pronosticat.

(Seguirà)
 Alfred GALLARD, traductor
 Joan Vila, «D'Ivori», dibuixant

Historieta il·lustrada, original d'Ivori

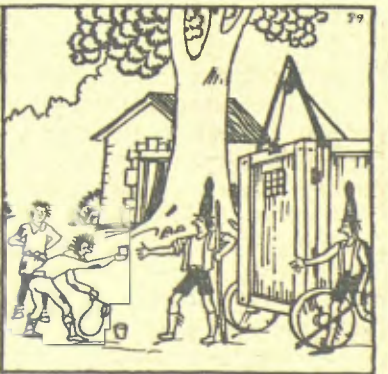
96

97

98

99

100

Amb tot això en Fidel, estranyat de l'absència de Fructus Coelis, i veient que la sang que degotant del cap del monstre queia a dins de l'ampolla s'anava tornant negra, va creure que passava quelcom anormal i ho anà a dir al Bon Bruixot, que era al Palau de Lamisius. Aquest compregué que calia fer quelcom...

... i va enviar tot seguit el cavall màgic, que era volador, perquè anés a cercar Fructus Coelis i l'ajudés en el que li convingués. El cavall màgic va volar amb tota l'ànima, travessant contrades, per entremig dels núvols, o prop de terra rebuscant quelcom que pogués ésser senyal d'anormalitat.

Aviat veié a la platja un carro, com una gran caixa per a portar feres, tirat per dos bous, i prop d'ell un grup d'homes i un altre de tres nois i una dona. Va dirigir-se cap allí; hi arribà al punt per salvar l'últim noi que quedava per a tancar dins la caixa, i aquest noi era, precisament, Fructus Coelis.

Què havia passat? L'home que apretà a córrer en veure arribar el bot a la platja anà corrents a donar-ne part al "consell dels tres venerables", per les decisions dels quals es regien en aquell diantre de país. S'ordenà que es recollissin els naufragats en aquell carro-gàbia, i que fossin portats a la seva presència per a ésser escoltats, almenys aparentment.

Pel camí, passaren per davant d'una barraqueta, i els conductors del carro demanaren quelcom per a beure als dos homes que hi vivien. El bon Papanatus i l'infelicitós Victorià s'apressaren a satisfer-los, quan de dins del carro sortiren unes veus de: ¡Victorià...! Pare...! Pare! que els deixaren perplexes a tots...

(Continuarà.)

LA PRODUCCIO D'ENERGIA ELECTRICA

L'aprofitament dels salts d'aigua ha permès abaratir el fluit i ha eixamplat l'extensió del conreu de regadiu

Parlar dels orígens de l'electricitat és evocar un fet contemporani per a molta gent. Era l'any passat que s'escaigué el cinquantenari del primer experiment d'illuminació elèctrica. Es féu a la plaça de la catedral de Milà amb làmpares d'arc alimentades amb una instal·lació provisional d'una dinamo impulsada per una locomòbil. Al cap de poc temps funcionava la primera central tèrmica. I quan encara aquesta forma de producció d'energia per mitjà del carbó constituïa una novetat ja es feien assaigs per utilitzar la força dels salts d'aigua, fet que havia de revolucionar aquesta indústria, donant-li un desenrotllament insospitat. Tan important com ha estat el consum d'energia elèctrica per a una infinitat d'aplicacions i sempre la producció l'ha excedit de molt perquè els capitals que a tot el món s'han destinat a aquesta indústria han estat tan quantiosos que han permès de fer instal·lacions gegantines.

Es pot parlar de sobreproducció d'energia en una colla de països, però de totes maneres no es pot dir que aquesta indústria assenyali una decadència, ni tan sols que resti encallada. Les possibilitats de consum són insospitades i per això no manquen noves iniciatives per aprofitar les riqueses de força hidràulica que encara resten per explotar. Fixem-nos només en el que l'invent de la ràdio ha significat per a la indústria elèctrica. D'ell n'hi ha pervingut un client que a tot el món fa avui un consum anual de centenars de milions de quilovats-hora. I això que l'invent de la ràdio sols es troba en els inicis.

La indústria mecànica en general té unes possibilitats d'adaptació i de transformació tan formidables que veiem com cada any sorgeixen noves utilitzacions de l'electricitat per mitjà de la construcció d'aparells que tenien un altre element funcional. I és veritablement sorprenent que en tan poc de temps es construïxin models perfectes i en tanta quantitat que n'hi ha de sobres per a proveir els mercats consumidors d'arreu del món.

La velocitat amb què s'operen les transformacions mecàniques fa que el que uns anys abans era una novetat es vegi ja superat per una substitució que la pràctica demostra ésser més avantatjosa. Així, per exemple, durant alguns anys hi hagué la creença que l'electricificació dels ferrocarrils esdevindria general. No és pas que aquest nou sistema de tracció dels trens minvi, sinó que augmenta, però ningú no podrà negar que els progressos de l'automòbil sobre carretera i sobre carril ja fan dubtar de si els trens a vapor i a electricitat no seran dins d'una colla d'anys un anacronisme. En canvi, l'electricitat venç altres indústries, com la del gel. Aquesta es veu avui competida d'una manera que no seria res d'estrany que aviat la refrigeració a domicili esdevingués una operació general, mitjançant la possessió d'un aparell adollable al corrent elèctric. I el que diem de la refrigeració pot aplicar-se a la neteja de les cases, al rentat, a la calefacció i àdhuc a l'operació d'aïllar-se.

L'electricitat és un dels invents que més ha contribuït a estendre a tots els indrets del món els beneficis de la civilització. No és un article que sols es trobi a l'abast

de les grans poblacions, sinó que els llogarrets més petits i apartats se'n gaudeixen. Precisament avui els Estats mostren una preocupació de primer ordre en l'electricificació del camp, perquè mitjançant ella es poden combatre les tendències tan perniciososes per a l'equilibri de la població com són les de fugir de la masia i de la vila rural per anar a viure a ciutats i poblacions més grans en les quals la gent pensa trobar majors comoditats i divertiments. Doncs l'electricitat és un dels elements que més poden combatre aquestes tendències, per tal com amb ella es disposa de la comoditat de la llum, que és tan indispensable. I els perfeccionaments innegables que tindrà la ràdio no trigaran molt a permetre que, per mitjà d'instal·lacions col·lectives o individuals, els ciutadans més aïllats i de condició més humil es trobaran en condicions de fruit d'espectacles en idèntica comoditat i perfecció que a les ciutats.

Per això es pot afirmar que la indústria elèctrica no ha arribat encara a la plenitud que els invents i les transformacions mecàniques li prometen i que les crisis indubtables que travessa, davant les dificultats de col·locar tota la producció d'energia, no són altra cosa que crisis de creixença.

Tampoc no s'han d'oblidar els beneficis que l'electricitat ha proporcionat a l'agricultura. L'embarassament de quantitats fabuloses d'aigua ha tingut una derivació feliç amb l'extensió dels regadius, gràcies als quals extenses zones de terrenys secaners o erms shan convertit en camps de conreu de vegetació exuberant.

A Catalunya sorgiren les primeres empreses impulsadores de la utilització de l'energia hidràulica. Fa pocs mesos, en ocasió de la mort del patrici Josep Mansana, el gran impulsador dels negocis de la llum, era recordat com tot seguit que sorgiren els primers intents d'explotació dels salts d'aigua del Pirineu va sentir-se fortament interessat. No és d'estranyar l'entusiasme que aleshores sentí el senyor Mansana per les noves empreses, perquè coneixia a fons les possibilitats que tenia Catalunya per a permetre l'explotació d'unes fonts de riquesa tan considerables. Es per això que el seu nom ha d'anar unit als del francès Doumer, l'ex-president de la República francesa, i del canadenc Pearson, el record dels quals és tan viu a la nostra terra per haver-se posat al davant de les dues grans empreses d'electricitat, l'Energia Elèctrica de Catalunya i «Regadius i Força de l'Ebre», generalment coneguda per la Canadenca, reunides totes dues, de fa alguns anys, en la «Unió Elèctrica de Catalunya». Més tard s'hi afegiren «La Catalana de Gas i Electricitat» i la «Cooperativa Elèctrica de Catalunya», absorbint després aquesta els negocis elèctrics de la Catalana.

Hi ha a Catalunya una colla d'altres empreses productores d'electricitat, moltes d'elles mitjançant el carbó o sia que disposen de centrals tèrmiques. Però, com que no disposem de dades completes de capacitat de producció, ni de consum, ens limitarem a exposar el desenrotllament que han tin-

gut en els darrers anys les empreses esmentades, que són les principals.

La Canadenca l'any 1927 acabà els treballs de conservació dels llacs de Capdella i de rebaix de Mas i Colomina, els quals augmentaren la capacitat de magatzematge en uns 2 milions de metres cúbics, equivalents a uns 74 milions de quilovats-hora. Construï la línia de transmissió de Manresa a Vic, a 110.000 volts, línia molt important per haver d'atendre l'electricificació dels trens i el creixent consum de les comarques gironines. En 1928 es prosseguirien els treballs per augmentar la capacitat de les reserves dels llacs, f' s'aconseguí el magatzematge de 41 milions de metres cúbics d'aigua equivalents a 41 milions de quilovats-hora. No obstant, l'eixut fou tan fort que calgué posar en marxa les centrals tèrmiques de Sant Adrià i Barcelona (Parallel), les quals des d'octubre a desembre produïren 40 milions de quilovats-hora. Amb les reparacions fetes la capacitat de les grans centrals hidràuliques arribà a 145.370 quilovats de càrrega, dels quals en corresponien 41.600 a la central de Seròs, 42.000 a la de Camarasa, 32.100 a la de Tremp, 27.000 a la de Capdella i 2.670 a la de Soses. A més, la central tèrmica del Parallel fou ampliada en 18.000 quilovats de càrrega per a fer front a les necessitats derivades de l'Exposició de Barcelona.

En 1929, les necessitats extraordinàries de l'Exposició i l'eixut, que fou encara més intens que l'any anterior, esgotaren la capacitat productiva de les centrals hidràuliques i tèrmiques. Avançaren molt les obres de construcció del salt de Sant Llorenç de Balaguer, que havia d'augmentar la potència de la central de Camarasa fins a 88.000 quilovats força, al mateix temps que havia de permetre regar una gran extensió de terres de conreu de l'Urgell. Adquirí el fluid produït per la Societat Productora de Forces Motrius, la qual amplià fins a 16.000 quilovats-força la central de Cledes situada al Garona, unint-la amb la de Pobla de Segur del riu Flamisell per mitjà d'una línia de transport que travessava la Vall d'Aran pel port de Bonaigua.

L'any 1930 es restringí el consum, tant per efecte de no haver-hi l'Exposició, com per l'abundor d'aigua a l'estiu que va permetre als fabricants utilitzar les pròpies centrals. El mes de novembre fou inaugurada la central de Sant Llorenç, alimentada amb les aigües del Segre i del Noguera Pallaresa. Queda instal·lada una central tèrmica a Figols, de 13.600 quilovats-força, aprofitant el carbó de les mines d'allí. En 1931 no es feren altres treballs uels de millorament de les centrals hidràuliques. En 1932 el nombre d'abonats era de 383.578. Es millorà el rendiment de les centrals de tal manera que amb la mateixa despesa d'aigua s'obtingué un augment de producció calculat en 29 milions de quilovats-hora i amb l'obtenció de les filtracions del pantà de Camarasa se nobtingueren altres 33 milions.

La Cooperativa de Fluid Elèctric entrà l'any 1927 en una nova etapa en virtut de la reorganització financiera de què fou objecte. Acabà les instal·lacions del primer pla d'obres i arribà a un acord amb la Catalana a base de la unificació

dels serveis elèctrics de les dues empreses. Fou construïda a Adrell la central tèrmica per a una capacitat de 21.000 quilovats de càrrega, aprofitant el carbó de les mines propietat de l'empresa situades allí mateix. Les estacions de transformació foren instal·lades a Sant Andreu, amb bases de distribució a Mataró, Igualada i Cornellà. En 1928 explotà les instal·lacions elèctriques de la Catalana i junt amb les seves pròpies subministrà 56 milions de quilovats-hora. Arribà a una coordinació d'activitats industrials i comercials amb la Unió Elèctrica. En 1929 acabà la central hidràulica de Campo, alimentada per les aigües de l'Essera. A més, amplià les línies, xarxes i estacions transformadores i augmentà la capacitat de la central hidràulica de Seira.

En 1930 instal·là un nou grup a la central tèrmica de Sant Adrià, la potència de la qual arribà a 20.000 quilovats-força. En 1932 els abonats eren 65.448. Gràcies a les ampliacions en les xarxes de distribució aquestes arribaren a 25 quilòmetres.

A continuació donem un quadre de les variacions de la producció de les dues grans empreses durant els darrers anys:

PRODUCCIO D'ENERGIA

Anys	Canadenca Kw. hora Milions	Cooperativa Kw. hora Milions
1926	530	—
1927	578	—
1928	620	87
1929	718	109
1930	712	112
1931	768	130
1932	769	120

Cal fer constar que en les xifres de la Canadenca hi va inclosa l'energia adquirida d'altres centrals, principalment la de la Productora de Forces Motrius i la de l'Electro Metallúrgica de l'Ebre.

No hi ha estadístiques oficials completes de la producció d'energia elèctrica hidràulica o tèrmica, però els càlculs són que avui passa de 3.000 milions de quilovats-hora a l'any. Per a donar idea de la importància adquirida per aquesta indústria n'hi ha prou amb consignar que el capital accions de totes les empreses excedeix de 2.000 milions de pessetes i el de les obligacions en circulació de 1.800 milions. El 30 per 100 de la producció total espanyola és en mans d'empreses que podriem considerar dins de l'òrbita de Catalunya, perquè sota la direcció d'elements catalans es troben les grans instal·lacions pirenaïques i de l'Ebre. Cal remarcar també que la producció d'aquestes empreses és consumida a Catalunya, mentre que a la resta d'Espanya hi ha diverses empreses que exporten l'energia a d'altres regions.

L'última estadística de producció d'energia elèctrica a Espanya que coneixem és de 1932 i fou publicada per la Cambra de Productors i Distribuïdors d'Electricitat. Encara no és completa, ateny la gran majoria d'empreses i, sobretot, les més importants. Heu's aci algunes dades d'aquesta estadística:

POTENCIA INSTAL-LADA

	1931	1932
	(Quilovats força)	
Potència hidràulica...	829.707	916.129
Potència tèrmica...	314.048	340.346
	1.143.755	1.256.475

PRODUCCIO D'ENERGIA

	Milions Kw-hora)	
	1931	1932
Energia hidràulica ...	2.381	2.489
Energia tèrmica ...	300	315
	2.681	2.804

DISTRIBUCIO DEL CONSUM

	(Tants per cent)	
	1931	1932
Llum	15'1	15'9
Indústria	57'5	57'5
Tracció	8'8	8'7
Pèrd. i consum propi	18'6	17'9

Cada any augmenta la producció d'energia, no tan sols per les ampliacions de les empreses ja en funcionament sinó d'altres que se'n formen de noves. Aquest any començarà a produir l'empresa dels salts del Duero, la qual tindrà una potència de 180.000 quilovats-força. Per això comença de preocupar la necessitat d'una coordinació de les diverses regions productores, la qual no ha d'afectar Catalunya, perquè ja fa anys que existeix.

Aquesta mateixa tendència ha imperat pel que es refereix a Llevant, gràcies a la constitució de la «Companyia de Llum i Força de Llevant» feta a Barcelona pel març de 1933. Aquesta companyia posseeix la totalitat o la majoria d'accions de catorze empreses de producció i distribució elèctrica, principalment de les províncies de Castelló i València. La producció és de 80 milions de quilovats-hora i el nombre d'abonats es de 83.000. Com que encara no s'ha arribat en aquestes províncies a un consum gaire elevat, les seves possibilitats són molt importants, i més tenint en compte la coordinació que s'ha fet per tal d'evitar una competència ruïnosa.

L'enginyer senyor Sánchez Cuervo, director de la Cambra de Productors i Distribuïdors d'Electricitat, en un estudi que presentà al Quart Congrés Internacional celebrat a París el juliol de 1932 posava de relleu les característiques de la producció d'energia elèctrica a Espanya. Deia que el nostre país fou un dels primers que utilitzaren l'electricitat per a l'enllumenat públic, àdhuc en les més petites poblacions. En 1890 ja hi havia moltes instal·lacions fetes en poblacions que no havien passat encara de l'ús del llum d'oli i de l'espelma. També fou precursora Espanya en l'ús de les altes tensions.

Referint-se a les possibilitats de desenrotllament de l'energia hidràulica deia que podrà arribar-se fàcilment a una explotació de 3 milions i mig de quilovats-força, amb una producció anual de 9.000 a 10.000 milions de quilovats-hora. La creixença futura es pot apreciar tenint en compte que el consum d'ara és d'uns 3.000 milions. Però és que encara són poques les regions electricificades i, per tant, el càlcul és perfectament comprensible si s'arriba a un promedi del consum que es fa a Catalunya. En les regions agrícoles una bona base de consum seria l'ampliació de la indústria del nitrogen. També hi ha molt a fer en el consum familiar. És clar que per això caldria que el fluid fos a preu reduït i per aconseguir-ho s'haurien de disminuir els impostos de l'Estat i del Municipi, que encareixen el preu quasi en una quarta part.

Feia notar també el senyor Sánchez Cuervo que l'Estat no ha subvencionat ni ajudat financierament la creació de fàbriques d'electricitat, limitant-se a donar facilitats per a concessions gratuïtes d'utilització d'aigües. Fins l'any 1921 foren a perpetuïtat, però ara es donen per un període variable entre seixanta i noranta anys, acabat el qual revertixen a l'Estat les centrals, però no les altres instal·lacions. Però, de totes maneres la iniciativa particular no ha estat mancada fins ara d'empenta per ampliar la indústria elèctrica que ofereix perspectives ben interessants.